

שבת קנה

משה שווערד

1. רש"י מסכת שבת דף קנה עמוד א

למטה מעשרה טפחים - אם הכלכלה בתוך עשרה לארץ - עירובו עירוב, דהוא ועירובו ברשות הרבים, אבל למעלה מעשרה, וסתם כלכלה רחבה ארבעה - הויה לה כלכלה רשות היחיד, והוא נתכוין לשבות ברשות הרבים ואינו יכול ליטלו שם ולאכלו וכיון דאינה סעודה הראויה לו - אינו קונה שביתה על ידה.

2. תוספות מסכת שבת דף קנה עמוד א

למטה מ' טפחים עירובו עירוב - קשה אמאי עירובו עירוב והא כרמלית הוא כיון שרחבה ארבעה ואסור לטלטל לרה"ר [1] וי"ל אין כרמלית בכלים כדפירש בקונטרס בפ"ק דמכילתין (דף ח.) גבי היתה קופתו מונחת כו' [2] אי נמי כרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות.

3. רבי עקיבא איגר מסכת שבת דף קנה עמוד א

תוס' ד"ה למטה מ' וכו' א"נ כרבי וכו'. ותמוה דא"כ אפילו לא נעץ יתד נמי דשימוש באילן הויה רק שבות ול"ג בה"ש. אח"כ ראיתי שתמה כן בתשובת מעיל צדקה סימן ט'. ולענ"ד י"ל דנ"מ בע"ש שחל להיות ביו"ט והניח עירוב בערב יו"ט בכלכלה זו שיהיה עירוב ליו"ט ושבת, ולפי דב' קדושות הן צריך שיהיה עירובו קיים ביה"ש דקודם שבת ובזה אם לא נעץ יתד לא מהני עירובו לשבת דבה"ש אינו יכול ליטול עירובו דהא בממנ"פ אסור אי הויה יום והוא יו"ט או לילה והוא שבת אסור בשימוש במחובר אבל בנעץ יתד דמצד טלטול מכרמלית לרה"ר ליכא איסור הוצאה ביו"ט ובה"ש מותר דמשום שבות לא גזרינן בה"ש דדלמא עדיין יום וליכא איסור הוצאה. (וע"ע תור"ע עירובין אות כ"ט).

4. שו"ע אורח חיים - סימן שלו

(יג) אסור להשתמש בצדדי האילן, אבל בצדדי צדדין מותר. לפיכך אסור לסמוך הסולם לצדי האילן דכי סליק ביה משתמש בצדדין, אבל אם יש יתד תקועה בצדי האילן מותר לסמוך סולם עליו, דהויה לה יתד צדדין, וסולם צדי צדדין. ואם נעץ בו יתד ותולה בו כלכלה, היתד נקרא צדדין והכלכלה כצדי צדדין: הגה - ומותר ליגע באילן, ובלבד שלא ינידנו (כ"י בשם אורחות חיים). בור עמוק, אפי' מאה אמות, מותר לירד ולעלות ומטפס ויורד ומטפס ועולה ולא חיישינן שמא יעקור קרקע בירידתו ועלייתו (טור):

5. משנה ברורה סימן שלו

(נט) בצדדי האילן - פי' דבר התחוב או קשור באילן מקרי צדדי האילן אבל דופני האילן עצמו לא מקרי צדדין אלא גוף האילן הוא וצדי צדדין הוא דבר הנשען בדבר התחוב באילן וכן מתבאר בדברי המחבר לקמיה:

(ס) אסור לסמוך הסולם - אין הלשון מדוקדק ושיעור הדברים דאין לסמוך סולם לאילן מע"ש לעלות עליו בשבת דכי סליק ביה וכו'. ולסמוך הסולם בשבת בודאי אסור אפי' אינו סומכו באילן גופא רק על היתד התקוע בו דזהו גופא משתמש בצדדי אילן מקרי:

(סא) לצדי האילן - פי' לדופנו:

(סב) מותר לסמוך - היינו דמותר לסמוך סולם מע"ש לעלות עליו בשבת משום דהו"ל יתד וכו'. ויזהר שלא יניח רגלו על היתד אלא על שלבי הסולם כדי שלא יהא משתמש בצדדין [ש"ס]:

(סג) והכלכלה כצדי צדדין - לפיכך מותר להניח בה פירות וליטול ממנה אבל הכלכלה עצמה אסור ליטלה או לתלות ביתד וכו"ל גבי סולם. ואם הכלכלה תלוי באילן עצמו אסור ליטול חפץ ממנה וכן ליתן לתוכה דקמשתמש בצדדין [ש"ס] ואם פי הכלכלה צר דכשנוטל חפץ מן הכלכלה מניד האילן אסור בכל ענין מפני שע"ז משתמש באילן. ולהשען באילן אם האדם בריא מותר ותש כח אסור והטעם דאדם בריא אינו סומך עליו אלא מעט ולא מקרי משתמש במחובר אבל תש כחו צריך לסמוך בכל כחו עליו ומקרי משתמש במחובר ואסור וה"מ כשאינו מנידו אבל כשמנידו אפילו בכריא אסור דזה גופא שמוש הוא:

6. שו"ע אורח חיים - סימן שה

(יה) אין רוכבין ע"ג בהמה ולא נתלים עליה, ואפי' בצדה אסור להשתמש; אבל צדי צדדין, כגון שדבר אחד מונח על צדה והוא משתמש בו, מותר...

7. משנה ברורה סימן שה

(סא) אין רוכבין וכו' - גזירה שמא יחתוך זמורה מן המחובר כדי להנהיגה דחייב ע"ז משום תולש דהוא תולדה דקוצר:
(סב) ולא נתלים עליה - דכל שמוש בבעלי חיים כללו בכלל רכיבה ואסרו ואפילו במקום דליכא למיחש שמא יחתוך זמורה כגון במדבר דליכא זמורה או לשפשף את התינוק על גב הבהמה כדי לשעשע אותו ג"כ אסור דלא פלוג רבנן במילתייהו:

(סג) והוא משתמש בו - היינו שסומך את עצמו בצד אותו דבר אבל אם משתמש על גב אותו דבר המונח על צדה הרי הוא כמשתמש על צדה ממש וכמו שכתב בהג"ה לקמן לענין קרון ע"ש במ"ב:

8. תוספות מסכת שבת דף קנה עמוד א

והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין - ותימה לרבי אמאי לא חשיב הני בהדי יע"ל קג"ם דהלכה כאביי (בבבא מציעא דף כב:): דאמר רבא מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין ואביי אמר בצדדין כולי עלמא לא פליגי [דאסור] ובצדי צדדין פליגי.

9. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף קנה עמוד א

והלכתא צדדים אסורים וצדי צדדים מותרים. ואפ"ה אין למנות זו עם יע"ל קג"ם דקי"ל [בהא כאביי]. דהכא אפשר דאביי ס"ל דאפילו צדי צדדים אסורים דהא אוקמה כתנאי ואוקימנא לרבנן דקסברי שאסורים.

10. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קנה עמוד א

והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין. וא"ת אם כן למה לא מנו אותה עם יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי, י"ל דאביי בין בצדדין בין בצדי צדדין אסר וכתנא קמא דאין עולין לה ביום טוב, ואנן פסקינן כרבי שמעון בן אלעזר דשרי בצדי צדדין, וא"נ י"ל דת"ק ורבי שמעון בן אלעזר בין בצדדין בין בצדי צדדין פליגי, ואנן קיימא לן כתנא קמא בצדדין ורבי שמעון בן אלעזר בצדי צדדין.

11. מלא הרועים

דף קנה תוס' סד"ה יהלכתא כו'. נ"ב וי"ל לפי מ"ש במעור"ם פ"ק דברכות ובמהרש"א בקידושין דנ"ב א' דלא נכלל הכלל הוה אלא היכי דפליגי אליבא דנפשייהו ולא היכי דפליגי אליבא דתנאי או אפלוגתא דתנאי י"ל נ"כ כאן דלא פליגי רק אליבא דתנאי דאסרי צדדין וע' בספרי ס"ה ב' מש"ש דהו"ס לא ס"ל הך סברא: ע"ב גמ' בעלי זוסרי. נ"ב וע"י הפירוש משוי האספסתא אוכל וע"י העירוב

12. שפת אמת מסכת שבת דף קנה עמוד א

במשנה אין מרסקין כו' ולא את החרובין לפני הבהמה כו' משמע מכאן דחרובין מאכל בהמה הוא דאילו הי' מאכל אדם אסור להאכילו לבהמה [כדאי' בתענית (כ ב)], וכ"מ להדיא בירושלמי במעשרות (פ"ג) דחרובין מאכל בהמה הן ע"ש], ובאמת מצינו בכמה מקומות שהי' מאכל צדיקים לעיל (ל"ג ב) גבי רשב"י ור"א בנו במערה וכן גבי ר"ח בן דוסא בברכות (י"ז ב) [1] וצ"ל דמיירי הכא שאין לו מה להאכיל לבהמתו ובכה"ג מותר ליתן לה גם מאכל אדם] כמ"ש במחצית השקל (סי' קע"א) דבכה"ג שרי לפי האחרון ברש"י שם בתענית, אבל לפי הא' ברש"י שם משמע דבכה"ג נמי אסור, ומכאן אין ראי' להתיר לפמ"ש הרמב"ם (פ"א מה' מע"ש ה' ג') דיש ב' מיני חרובין ע"ש ובמל"מ (פ"ג מה' תרומות ה' ג') דחרובי צלמונה אינם ראויין למאכל רוב בני אדם]:

13. ספר שערים מצויינים בהלכה [2]

קעא). [ונראה דכאן מיירי בחרובין שקשיין וכדקתני אין מרסקין והם אינם ראויים לאדם. ועי' במשל"מ (תרומות פ"ה ה"ג).

14. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף קנה עמוד א

קסבר שוויי אוכלא [משוינן] מיטרח באוכלא לא קא טרחינן. פירוש דאע"ג דשוויי אוכלא חשוב תיקון טפי מ"מ כיון דלצורך בהמתו הוא שרי, אבל במטרח באוכלא דהוי שלא לצורך אסירא ואע"ג דלא הוה ליה תיקון כולי

הא", והא דתנן בפרק מפינין (קכ"ו ב') חבילי קש וחבילי זרדין אם התקינן מבעוד יום למאכל בהמה מטלטלים אותם ואם לאו אין מטלטלים אותם, דאלמא כל שלא תקנם מבעוד יום למאכל בהמה [אפילו בטלטול אסורין וכל שכן דלא מטלטלינן ומשונינן, יש לומר דהתקינן למאכל בהמה] דאמרינן התם היינו שחישב עליהם למאכל בהמה משום דסתמן לעצים להסקה עומדים וכיוצא בזה כנ"ל, והסכימו רוב הפוסקים ז"ל דהילכתא כרב יהודה [דרבא] דהוא בתראה מפרש דבריו, ועוד דהא אסקוה לרב הונא בקושיא.

15. ספר שערים מצויינים בהלכה

שוי אוכלא משוינן, מטרח באוכלא לא מטרחינן. אע"ג דמוליד אוכלא בשבת, ומזה הטעם אוסר רב הונא, אבל רב יהודה מתיר משום צער הבהמה, עי' רש"י. והביאור, דמשום צער בע"ח דהוא דאורייתא כנ"ל, לא משגחינן על האיסור דמוליד אוכלא, דהא א"א לה למיכל, ואפשר שתמית. והקשה הרשב"א,

16. תוספות מסכת שבת דף קנה עמוד ב

אין אובסין את הגמל וכו' - והא דאמרינן בעירובין פרק עושיין פסין (דף כ: ושם) גמל שראשו ורובו מבפנים אובסין אותו מבפנים הך אביסה לאו היינו אביסה ממש דהא אמרינן הכא אין אובסין כו' והיא אביסה היינו הלעטה וכן פירש רבינו שמואל.

17. דף על הדף שבת דף קנה עמוד ב

במשנה: אין אובסין את הגמל וכו' אבל מלעיטין וכו'.

הנה עה"פ (בראשית כה, ל): הלעיטני נא וגו' כתב רש"י: אפתח פי ושפוך הרבה לתוכה. כמו ששנינו: אין אובסין את הגמל אבל מלעיטין אותו ע"כ.

והביא הגאון ר' דוד פוגרם ז"ל בספרו מוסר ודעת (חלק ג' ע' רפ) בשם מורו, המשגיח רבי ירוחם זצ"ל ממיר שאמר דבאמירה זו של "הלעיטני" בא לידי ביטוי הירידה הרוחנית הנוראה של עשו.

שהרי עשו הרשע היה בן של יצחק, יליד - בית של האבות - הקדושים, אשר שם גודל ושם חונך, והיה בדעתו של יצחק לברכו, והיתה בו מעלת כבוד אב באופן נפלא כל - כך, אשר לא הגיע לזה שום אדם, כמאמרם ז"ל (ב"ר סה, טז) "אמר רשב"ג כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד - ממאה שמשמש עשו את אביו וכו', לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר, אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות".

אלא שגם בדרגה גבוהה זו. היה שייך בו להגיע לביטוי של "הלעיטני נא", כזה כשלוון היה שייך בו, להגיע באותו רגע למצב של ירידה כל - כך, עד לומר "הלעיטני נא", ירידה גרועה ביותר.

והלא לפעמים מרגיש אדם ירידה, בהתנהגות לא - נאה, או דיבור פחות, כך אצל עשו היתה ירידה שהתבטאה בזה שאמר לשון של "הלעיטני", כגמל שמלעיטים אותו.

אדה"ר קרא את - עצמו אדם, לזכור את הרע שבנו, וחכמינו ז"ל אמרו על עצמם, כי "אם ראשונים כבני אדם, אנו כחמורים", והנה עשו נפל עד מצב של אמירת "הלעיטני נא". ע"כ.

ולמדים אנו מכל הנ"ל את חשיבות נקיות וטהרת הדיבור של האדם. דכאשר ירד עשו אלפיים דרגות מטה, הרי גם דיבורו הי' בנוסח של בהמות ממש, ודו"ק היטב בכל זה.

18. ספר מגן אברהם על או"ח סימן שכד:

(ז) לפני כלב. משמע בגמ' אפי' כלב שאינו מגדלו בביתו מותר דמצוה ליתן לו מזונות ועסי' ש"ח ססכ"ט: יש נוהגין לתת חטין בשבת שירה לפני העופות ואינו נכון שהרי אין מזונותן עליך ועב"י שלא כדברי הע"ש:

19. דף על הדף שבת דף קנה עמוד ב

בגמ': ודקא קשי' לך - יוני שובך ויוני עליה למישדא קמיהו נמי לא - הני מזונותן עליך וכו'.

ובר"ן כתב כאן דלהלכה יש לחלק בין מזונות דשכיחי דזה אסור לתת לפני יוני שובך ויוני עליה משא"כ מזונות דלא שכיחי שרי ע"כ. ותמה הר"ן על הר"ף והרמב"ם שלא חילקו בכה"ג ע"ש. ובב"י (סי' שכד) הביא את דברי הר"ן וטען עליו שהחילוק שכתב הוא רק לפי גירסתו בגמ', משא"כ לפי גירסתו אין חילוק זה. אלא נקטינו כסתם ברייתא דקתני אין נותנין מזונות לפני חזיר מפני שאין מזונותיו עליו וכל מזונות במשמע, הילכך שום מזון אין נותנין לפני מי שאין מזונותיו עליך ע"כ. וכן בשו"ע (שם) איתא דאין נותנים בסתמא ולא חילק בין אי אית להו מזון בשפע להיכא דלית להו.

ועפ"י דברי הב"י האלו כתב המג"א (שם סק"ז): יש נוהגין לתת חטיין בשבת שירה לפני העופות ואינו נכון שהרי אין מזונותן עליך ע"כ. והעתיקו דבריו בשו"ע הרב ובמשנ"ב ועוד אחרונים.

אכן מצינו באחרונים כמה וכמה היתרים וטעמים למנהג ישראל זה לתת חטיין לעופות בשבת שירה, ובספר אור השבת מביא משיחת אדמו"ר מהרי"צ מלובאוויטש זצ"ל (תש"ב - שיקאגו) שאמר ששמע בשם בעל הצמח צדק בשם בעל התניא זצ"ל ששמע מזקנו, רבי משה פוינער זצ"ל נכדו של המהר"ל, שרבינו המהר"ל מפראג זצ"ל פעל להשריש מנהגי ישראל ובשבת שירה היה אוסף את כל תינוקות של בית רבן לחצר ביהמ"ד ואמר להם לזרוק קאשע להעופות, לאות זכרון שבקריעת ים סוף האכילו ילדי ישראל פירות שגדלו בתוך הים לעופות ע"כ.

עוד טעם למנהג זה הביא בספר אור פני משה (פר' בשלח) שהוא במקום צלוחית המן שציוה הקב"ה למען ידעו דורותיכם וגו' שידעו שהקב"ה ממציא מזון לבוטחים בו, וע"כ עתה בעוונותינו שנגנזה צלוחית המן עושים זכרון אחר ע"י זריקת מזון להצפורים להורות לישראל שנמשלו לצפורים שהקב"ה יזמן להם מזונותיהם ע"כ.

עוד טעם למנהג זה מובא בכה"ק בשם הרה"ק ר"מ מרימנוב זצ"ל, דמקובל דכאשר אמר משה רבינו ע"ה ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהי בו, רצו דתן ואבירם ברשעתם להכחיש דברי הנביאות של משה רבינו, פיזרו מן המן שבידיהם על פני המדבר בליל ש"ק, ואמרו אל כל העם, צאו וראו שנמצא מן על פני השדה, ויצאו מן העם ללקוט ולא מצאו, מפני שהצפורים היו אוכלים זאת קודם שבאו, וזה שנאמר "ולא מצאו", שלא מצאו מה שהניחו, כי לשון מציאה נופל על דבר שהי' לו ונאבד ממנו, ע"כ בשבת שירה שקורין פרישת המן, נותנים לפניהם מזונות בשכרם עכ"ד.

עוד טעם איתא, שהעופות אמרו שירה על הים ולכן הם מקבלים כעת שכר ע"כ. ... בישימה ישראל (סוף פר' בשלח) ליישב קושיית המג"א... ומוסיף שם עוד:

ויש גם לציין בזה לדברי הגאון שהביא המאירי שם שמותר לתת מזונות לכלבים בשבת כיון שהוא בשכר שלא חרצו לשונם לישראל במצרים, וכמו"כ כאן נותנין להן שכרן על שאכלו את המן שהניחו דתן ואבירם, ועל שאמרו שירה על הים, והוי כמזונותן עלינו לפרוע להן שכרן. ע"כ.

ויש לציין למש"כ באשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש זצ"ל (או"ח סי' קסז) שבשבת שירה נהג לשלוח ע"י קטן לתת חטיין לפני העופות ע"כ. ובאשל אברהם (סי' שכד) כתב, דשיריים של מאכלו שממילא יזרקנו לאשפה, ודאי מותר לכו"ע לזרוק לפני העופות ע"כ.

20. ערוך השולחן אורח חיים סימן שכד

סעיף א

כל בהמה חיה ועוף שמזונותן עליך שאתה מגדלן בביתך אתה מחויב ליתן להם מזונותיהם ולהכין להם מה שצריכין כמו שיתבאר אבל אותן שאין מזונותן עליך שאין אתה מגדלן אין לך לטרוח בעדן לפיכך אין נותנים מים ולא מזונות לפני דבורים ולפני יוני שובך ולפני יוני עליה שמזונותן אינם על האדם אלא שוטטין בעצמן ולוקטין מזונותיהן ולא לפני חזיר אבל נותנים לפני אווזין ותרגוליים ויוני ביותות וכן כלב שמזונותיו עליך כן הוא לשון רבינו הב"י בסעיף י"א ולשון הטור הוא נותנין מזונות לכלב ולא לחזיר ע"ש [לענ"ד הרמז על עני ועשיר כמאמרם ז"ל קנ"ה: לית עניא מכלבא וכו']:

סעיף ב

ודע דהלבוש כתב נותנין מזונות לכלב שמגדלו בביתו ע"ש מבואר להדיא דאם אין הכלב שלו אין ליתן לפניו מזונות ויש מי שכתב דבגמ' משמע דאפילו אין הכלב שלו מצוה ליתן לו וכונתו ממה שאמרו שלהי שבת יודע צדיק דין דלים דקאי אכלב ואומר שם דאורח ארעא למישדא אומצא לכלבא ע"ש [מג"א סק"ז] ויש שדחו זה שהרי אומר שם דזהו בדברא אבל במתא אתי למיסרך [ת"ש ומחה"ש ע"ש] ואני אומר דגם מהטור משמע כן מדכתב נותנין לפני כלב ולא לפני חזיר וחזיר ודאי א"א להיות שלו דהא אסור לגדל חזירים ודוחק לומר כשירש אלא ודאי דדומיא דהכי בכלב דנותנין אפילו אינו שלו וגם ראייה מרש"י בפ"ק [י"ט. ד"ה כלב] נותנין מזונות

לפני הכלב בחצר ונותנין מזונות לפני וכו' ופירש"י כלב רמי עליה לזונו ע"ש ולא כתב כלב דרמי עליה משמע שכל כלב רמי עליה מפני שהוא מחוסר מזונות וזה שאמרו במתא לא היינו שלא להרגילו בתמידיות אבל באקראי שפיר דמי ורחמי על כל מעשיו כתיב ומהברייתא עצמה משמע כן למדקדק שם [ועתוס' שם שכתבו כיון דמפרנסים ענייהם מפני דרכי שלום חשיב קצת מזונות עליך ע"ש וכו' הכלב כשהוא רעב ולענ"ד כל בעל חי שאני יודע שהוא רעב מצוה ליתן לו גם בשבת דורחמי על כל מעשיו כתיב ועמ"ש שם הר"ן בשם הראב"ד דו"ק]:

סעיף ג

יש מתרעמים על מה שהמנהג בשבת שירה לזרוק חטין לפני העופות והרי אין מזונות עליך [מג"א שם]
אבל נ"ל דמנהג ישראל תורה שהרי אין אנו טורחים בשבילם אלא בשבילנו דמרגלא בפי ההמון שהעופות אמרו שירה על הים ולכן אנו מחזיקין להם טובה וא"כ הכוונה כדי לזכור שמחת שירת הים ולית לן בה ויש מי שכתב כיון דכונתנו לשם מצוה מותר [ת"ש] ומותר להאכיל תולעת המשי דכיון שאין לו מה שיאכל רק מה שהאדם נותן לו מקרי מזונות עליך [ט"ז סק"ו] וכן חתול שמגדלין בבית צריכין ליתן לה מזונותיה בשבת דזהו ודאי מזונותיה עליך:

21. רש"י מסכת שבת דף קנה עמוד ב

חזיר אין מזונותן עליך - דארור אדם שיגדל חזירים.

22. חדושי תלמיד הרמב"ן (בדפוסים קודמים נדפס כחידושי הרמב"ן)

הני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך, אפילו למישדא קמיהו נמי אסור, ואתיא כי ההוא דתנינן (ביצה כ"ג ב') אין צדין דגים מן הביכרין ב"ט ואין נותנין לפניהן מזונות דאוקימנא בפרק האורג (ק"ו ב') בביבר גדול שאין מזונותן עליו מפני שאין ניצודין לו כמו שכתבנו שם, ורב יוסף ס"ל דמלקיטין הוא דספי ליה בידים למקום שיכולה להחזיר אבל למישדא קמיהו אפי' למי שאין מזונותן עליך שרי. **והא דאמרינן אין נותנין מזונות לפני חזיר דוקא חזיר [1]** שאינו בן גידול כלל כמו שאמרו ארור מגדל חזירים או [2] מפני שמצויין לו מזונות בכל שעה כדאמרינן לית עתיר מחזירא, וכיון שאין מזונותן עליו ושכיחי ליה מזונות מודה ר"י דאפילו למישדא קמי' אסור כדבעינן לפרושי לקמן. וההיא דתנן שאין נותנין לפניהן מזונות דאוקימנא בביבר גדול מיבעי' ליה לרב יוסף למימר דשכיחי להו נמי מזונות התם כיון שהוא ביבר גדול, דכיון דשמעינן ליה דאמר באין נותנין מים לפני יונים שהוא משום דשכיחי להו מיהא ה"נ אית לן למימר בשאר המזונות דכל דשכיחי להו מזונות טירחא בכדי הוא, מיהו דוקא באין מזונותן עליו אבל אם מזונותן עליו אע"ג דשכיחי להו מזונות שרי למישדא קמיהו.

23. מחצית השקל אורח חיים סימן שכד

(ו) ולא לפני חזיר. דארור כו'. ר"ל, דמהאי טעמא חזיר אין מזונותיו עליו, דלא מבעיא אם הוא של אחרים, אלא אפילו הן שלו הרי הוא בכלל ארור כו', ואיך יקרא מזונותיו עליו:

ועיין ביו"ד סימן קי"ז. דלפעמים מותר לתת לפניהם מזונות, דלפעמים מזונותיו עליו, כגון צייד שנודמן לו בצידתו חזיר או שאר דברים טמאים או נפלו לו בירושה או גבאן בחובו, שמותר להשהותן ולמכרן כדי דמיהן, ולא להשתכר ולהרווח:

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

וכתב במחצה"ש דאם נפלו לו בירושה או שנבאן בחובו, דמותר להשהותן עד שימצא למכרן בשוויין, מיקרי מזונותן עליך, ומותר ליתן לפניהם מזונות. וכ"כ הברכי יוסף שם. ונראה דלפי טעם הרמב"ן יהא אסור. ועי' בתהלה לדוד (שם ס"ק יד).

25. פתח עינים מסכת שבת דף קנה עמוד ב

דרש ר' יונה אפתחא דבי נשיאה מאי דכתיב יודע צדיק דין דלים יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטין וכו' אפשר דרך הלציי דדרש זה אפתחא דבי נשיאה להורות צדקתו יתברך שמרחם אפילו על הכלב להשהות אכילתו ג' ימים, וממנו ילמד הנשיא לרחם על הבריות ולבקש מנוח אשר ייטב להם:

והנה שמעתי מעטרת ראשי אבא מארי זלה"ה על שם הרב הגדול מהר"י רוזאניס זלה"ה כונת הכתוב בישעיה ס"ו נ"ו והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה והמה רועים לא ידעו הבין כולם לדרכם פנו וכו' **דמאי אית להו**

לכלבים עם הרועים ופירש ז"ל דהקב"ה עשה טובה לכלבים להשהות אכילתם ג' ימים ואינם יודעים זה. גם רועי ישראל בהיותם מכוונים לש"ש להנהיג ישראל לישר הדורים וכיוצא ה' עמם עזרם ומגינם כדכתיב והיה ה' עם השופט והם אין סומכין על זה ופורקים מעליהם העול. **וז"ש והכלבים עזי נפש צועקים למזונותם. לא ידעו שבעה הטובה שעשה הקב"ה להם שישבעו ג' ימים באכילתם. ודומה לזה "והמה רועים לא ידעו הבין" שאם מתעסקים לש"ש בצרכי ישראל ה' עמם כדכתיב והיה ה' עם השופט ופורקים עול כלם לדרכם פנו איש לבצעו מקצהו:**

26. ספר אגלי טל - מלאכת לש אות ט

(יב) **וליישב כ"ז נקדים לבאר שורש מלאכת לישה. מה היא.** והנה בזבחים צ"ד ע"ב בזרק זרע פשתן למים דחייב אמרו בגמרא הטעם משום דאית להו רירא פירש"י ומתדבקים אהדדי. **מבואר דענין לישה הוא מה שמתדבקים זה בזה כל חלקי הקמח שמעיקרא היה כל משהו ומשהו נפרד לעצמו וע"י הלישה נעשה הכל**

גוש אחד. אך בהרדל שלשו מע"ש למחר ממחו בין ביד בין בכלי. ש"ס מכילתין ק"מ. הובא לפנינו ס"ק ל'. כתב בספר התרומה [ס"ר ר"כ] דמיירי שנתן המשקין מע"ש דבשבת אסור משום לש. ובתה"ד ס"ג נ"ג דלהוסיף משקה בשבת מאחר שנתגבל בשבת מותר. וקשה מחרדל שלשו מע"ש למה יאסר ליתן בו משקה בשבת. וראיתי בהאחרונים [פמ"ג במ"ז י"ג] שפירשו שלא לשו במשקין אלא בליחות עצמו. ואכתי אינו מיושב כיון דמלאכת לישה היא שיתדבק זה בזה מ"ש ליחות עצמו משקין דעלמא. ומוכח מזה **כי ענין הלישה הוא ההרכבה שנעשה מהקמח ומים.** ומאחר שלשו בליחות עצמו לא נעשה בו ההרכבה מעולם. ע"כ אסור ליתן בו משקין בשבת שאז יהיה בו מלאכת הלישה הרכבת אוכל ומשקה. וכן ראיתי בספר נתיבות עולם למהר"ל נתיב התורה פ"א דמצות חלה היא משום דעיסה היא הרכבה גמורה ע"ש. **היוצא לנו מזה דשני ענינים הם בלישה. האחד. מה שמרכיב האוכל והמשקה. והשני. מה שמתדבקים אהדדי כל חלקי הקמח עד שנעשה גוש אחד.** והנה בפ"ג דחלה [מ"א] אוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל בחיטין ותטמטם בשעורין. ופי' הרמב"ם טמטם שיעשה גוף אחד. מבואר דבנתינת המים עוד לא נעשה גוף אחד. אך הרכבת אוכל ומשקה זה נעשה תיכף בשעת נתינת המים. אבל גוף אחד אינו נעשה עד הגיבול.

1. דף על הדף שבת דף קנה עמוד ב

גמ': אין נותנין וכו' ולפני יונים שבשוכך. אבל נותנין וכו' ולפני יוני הרדיסיות וכו' דהני מזונתן עליך וכו'. **בפרק שירה** (פרק ד' אות מא) **איתא: יונה אומרת: (ישע' לח) כסוס עגור כן אצפצף אהגה כיונה דלו עיני למרום ה' עשקה לי ערבני, אומרת יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו מזונותי מרורים כזית מידך ואל יהיו מתוקים כדבש ע"י בשר ודם: ע"כ.**

ובפירוש הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א שם כותב: טבע היונה שאינה רוצה מזונות משל בעליה אלא שטה לבקש מזונותיה, כמבואר בשבת קנ"ה ב' (חזין מיוני הרדסיות). וזהו משום שאינה רוצה מידי ב"ן רק מידי הקב"ה, וכדמצינו נמי ביונה דנח בעירובין י"ח ב', א"כ טבעה כאילו אומר אהגה כיונה ה' עשקה לי ערבני, והוא ללמד לאדם שלא יסמוך על ב"ן רק על ה', וזהו השירה שלה: ע"כ.

2. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קנד/ב

ליתא דעניא מכלבא, וליתא דעתיר מחזירא. **נראה לי בס"ד דידוע מלכות פרס הקדמונית מכונית בשם כלב.** כמו שאמרו חכמינו ז"ל על פסוק [נחמיה ב' ו'] והשגל יושבת אצלו, זו כלבתא דכורש, בלשון פרסי הקדמון הוא כלב, ולכן בבית שני שנבנה על ידי פרס היה נראה באש המזובה צורת כלב. **ומלכות זו שמכונית בשם כלב עניא שלא נמשכה זמן הרבה, ולית דעתיר מחזירא זו אדום שנמשלה לחזיר, כמו שאמרו חכמינו ז"ל על פסוק [תהלים פ' י"ד] יכרסמנה חזיר מיער, נמשכה מלכותם הרבה בעוונותינו הרבים.**

או יובן בס"ד דרך רמז, בעל לשון הרע נקרא כלב כידוע, וכמו שכתוב על פסוק [במדבר ל"ב מ"ב] ויקרא לה נובה, ולכן אמרו רבותינו ז"ל שראוי להשליכו לכלבים, לית ענייא כמוהו, כי בעבור דבורים של לשון הרע הוא מאבד כל מצותיו וזכותיו, שנוטלם אותו המספר עליו ונשאר עני מרוד ריקם. ולית דעתיר מחזירא הוא בעל גמילות חסדים, שמחזר לגבות לעניים ולחלק להם שנקרא חזירא כמו שכתוב לקמן בדף קנ"ו, האי מאן דבמעלי שבתא יהי גבר חזון, אמר ר' נחמן בר יצחק חזון במצות, לית דעתיר מיניה, כי בזה הגמילות חסדים שעושה אפשר שיחיה נפשות, שיהיה הוא סיבה לחיותם כגון שהם עניים וחולים, ובה

יהיה לו חלק וזכות במצות ומעשים טובים אשר יעשו בשנים שיעמדו בעולם, וכמו המעשה של אותו קמצן שנתן הביצה לעני, והרויח על ידי כן ריוח רב מאד מצד המצות שעשה זה בחייו אחר כך ותורה שלמד:

3. פנינים משלחן הגר"א

י.ד.ב. זאת תהיה תורת המצורע.

"כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר, ראוי להשליכו לכלבים. שנאמר לכלב תשליכון אותו, וכתוב בתריה לא תשא שמע שוא, וקרי ביה לא תשיא" (פסחים ק"ח, א.) /מכאן ביאור למאמר חז"ל תמוה, "אמר רב פפא לית דעניא מכלבא ולית דעתיר מחזירא" (שבת קנה, ב.). דלכאורה אינו מובן למה מספר לנו זאת.

אלא כי באמת כל התורה מפי הגבורה שמענו, ועם כל זה אנו רואים כי לא כל הלאוין שבתורה שוים בעיני הבריות. כי יש לאוין שהעולם נזהר בהם עד מאד, כגון "ואת החזיר לא תאכלו", שאם רואה אדם בחברו שאוכל חזיר, יפרוש ממנו ולא ירצה להתחתן עמו ויבוש לדבר עמו. מאידך, יש לאו חמור מזה הרבה, וקל הוא בעיני האדם, וכצחוק נחשב הוא בעיניהם, כגון לדבר לשון הרע. נמצא כי הלאו של "חזיר" הוא "לאו עשיר", כי הכל יראים ממנו, והלאו דלשון הרע הוא "לאו עני", שאין מי שירא ממנו.

אמנם חז"ל אמרו "כל המספר לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים", והטעם בזה, כי גם המספר דרכו לנבוח ככלב. זהו שאמר רב פפא דרך רמז, "לית דעני מכלבא", רצה לומר, לית לאו עני מלשון הרע, "ולית דעתיר מחזירא", היינו מהלאו ד"ואת החזיר לא תאכלו", שהכל יראים ממנו.

4. גר"א בפ"א אגדות דרבב"ח (סכ"ב-אגדתא ד'אייתי בודיא'), והו"ד בספר אבן שלמה (פ"ג

הערה ג.)

והענין במ"ש במדרש רבה (שמיני פ' י"ג) גמל זו מלכות בבל ארנבת כו' ע"ש היטב כמ"ש (תהלים פ') יכרסמנה חזיר מיער כמ"ש (פסחים ק"ח) ע"ש. ואמרו (יומא ט') ראשונים עדיפי או אחרונים עדיפי ואמרו ראשונים עדיפי אדרבה אחרונים עדיפי דעסקו בתורה ואמרו תנו עיניכם בבירה כו'. והענין כי ראשונים שנתגלו עונם נתגלה קיצם. אחרונים כו' והטעם כי הראשונים היו מעשיהם הטובים טמונים. ועונותיהם גלויים. כי לבם הי' טוב. ואחרונים להיפך. ורחמנא ליבא בעי כמ"ש (סנהדרין ק"ו) רבותא למבעי בעי בשני דרב יהודא כו' ע"ש. ואמרו ראשונים שהי' בהם ע"ז וג"ע וש"ד אלא שתלו בטחונם בהקב"ה. נמצא כי מעשיהם רע מאד שכולן ביהרג ואל יעבר עבירות חמורות שבתורה ולבם הי' טוב מאד שמעלת הבטחון על כולם כנ"ל. ואחרונים עסקו בתורה ובג"ח ומפני מה חרבה מפני שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כו' כמ"ש (ברכות ס"ג) איזה פרשה קטנה כו' ואהבת לריעך והוא מחוסר הבטחון שכל הקנאה והשנאה ממנו ולכן ראשונים הגלו בג' מלכויות שסימן טהרה שלהם מבפנים וסימן טומאה שלהם מבחוץ ואחרונים בגלות ישמעאל שנמשלה לחזיר שהוא בהפך והוא פושט טלפיו להראות סימני טהרה שלו.